

Yad HaLevi – Gairus: Gair Who Renounces Conversion
Nov. 10, 2002

שרידים יד אייר תשנ"ד עמוד ה – הרב אליהו בקשי דורון

בדין גר קטן שמחה על הגיור

תשובה לר"מ בישיבה

ויצטרך לעבור שוב גירות כדי לצאת מכל ספק. כיון שמדובר בשאלה חמורה הנוגעת לגורל הנער ולמעמדו ברור דנכון להחמיר ולגיירו מחדש, אולם נראה שאין צורך במילה ויש להסתפק לחומרא בטבילה בפני בית דין וקבלת מצוות. ועתה באתי לציין מקור הדברים בקצרה.

בשו"ע יור"ד סי' רסח סעיף ז פסק מרן וז"ל: "עכו"ם קטן אם יש לו אב יכול לגייר אותו, ואם אין לו אב ובא להתגייר, או אמו מביאתו להתגייר, בית דין מגיירין אותו, שזכות היא לו וזכין לאדם שלא בפניו, בין קטן שגיירו אביו בין שגיירוהו בית דין יכול למחות משיגדל ואין דינו כישראל מומר אלא כעובד כוכבים". ובסעיף ח שם כתב: "בד"א בשלא נהג מנהג יהדות משהגדיל, אבל נהג מנהג יהדות משהגדיל שוב אינו יכול למחות". והנה למרות שמרן עצמו חילק בין גר קטן שאביו מגיירו לבין גר שאמו מגיירתו שמטבילין אותו על דעת בית דין ולא על דעת האב, הדגיש במפורש שבשניהם אם הגדילו הקטנים יכולים למחות, ואע"פ שמצינו חילוק בגמרא שאביו ואמו המביאים אותו זכות גמורה היא ואינו דומה לגר קטן שזכות היא לו. אולם

בדבר שאלתו שנדברנו בטלפון, אודות תלמיד שנתגייר בקטנותו יחד עם אמו, וכאשר נודע לו על כך ראשונה בגיל חמש עשרה, אמר שאינו רוצה בגירות וכך גם הודיע לכבי. ונפשו בבקשתו לדעת מה מעמדו, אם דינו כגוי או כיהודי לכל דבריו. היות ומדובר בבן למשפחה דתית שומרי תורה ומצוות והנער למד כיום בישיבה, הבהרתי לכבי על אתר שלמרות ההלכה שגר קטן שמטבילין אותו על דעת בית דין, אם הגדיל יכול למחות ודינו כגוי, בנידון דידן, אין להקל מעליו עול מצוות, ויש להחמיר עליו כיהודי לכל דבריו. זאת משום שהחתם סופר פסק להלכה שבאביו ואמו שהביאוהו להתגייר זכות גמורה היא לו וגם אם הגדיל אינו יכול למחות, ואע"פ שאין כן דעת הש"ע כיון שדבריו מבוססים על שיטות ראשונים, יש לחוש לדבריו לחומרא, ובנידון דידן שמיחה הנער בגיל חמש עשרה לאחר שנהג מנהג יהדות בגדלותו, לדעת רוב הראשונים הגירות הושלמה ושוב אינו יכול למחות, כך שברור שלחומרא יש להחשיבו כיהודי. השאלה היא האם צריך לחשוש לחומרא שהמחאה ביטלה הגירות ודינו כגוי לכל דבריו,

החתם סופר בתשובה ביור"ד סי' רג כתב שכל שנתגיירו עמו אחד מאבותיו כיון שזכות גמורה היא לו גם בהגדיל אינו יכול למחות, וביסס דבריו על דברי הרי"ף שם, וכתב שגם בדעת הרמב"ם נראה כן שבהלי איסורי ביאה הביא הדין שקטן מטבילין אותו על דעת בית דין ולא הביא ההלכה שכשהגדילו יכולים למחות, ורק בהלי מלכים הביא הדין שיכולים למחות, כיון שבהלי איסורי ביאה מיירי בקטן שאביו ואמו מביאין אותו להתגייר וזכות גמורה היא לו, אבל בהלי מלכים מיירי שביד מטבילין אותו, ועל כן אם הגדיל יכול למחות. והוסיף שם שכך ראה בחבל ראשונים בשיטה מקובצת בכתובות יא שרק כשאין אבותיו מביאים אותו להתגייר יכול למחות, וסיים שם לאחר שמה הראשונים ז"ל: "איכ אין ספק דהכי הלכתא ולכן צריך לברך" וכוונתו לברך ברכת הטבילה). ואם כי החתם סופר חלק בזה במפורש על דעת השו"ע, מימ היות וכתב שאין לו ספק דהכי הלכתא, יש לחוש לדבריו לחומרא, ולחשוש לדעת הראשונים, שמחאה לא מועילה באביו ואמו מביאים אותו להתגייר, ועיין בשו"ת בית יצחק אבהע"ז סי' קט שדן בדברי החתם סופר והביא ראיות וביסס דבריו.

והנה בנידון דין המחאה היתה בגיל חמש עשרה ועד אז משגל נהג מנהג יהדות בבית ובשיבת, וא"כ הרי אינו יכול שוב

למחות כמבואר בשו"ע סעיף ח שם ע"פ דברי הגמרא, אולם יש לדון בדבר שהרי בנידון דין נהג מנהג יהדות משום שלא ידע כלל שהיה גוי ויש לו הזכות למחות, ובשעה ששמע הרי מחה. וראיתי בשו"ת אגרות משה ביור"ד סי' קסב שכתב כן שאם הקטן כשהגדיל לא ידע כלל מגירותו יכול למחות בשעה שידע, וע"ש שהביא ראייה לדבריו מהסוגיא בכתובות יא, ואח"כ דחה הראייה משם, ושוב כתב שראים הדברים גם מסברא שחרי מה שנהג מנהג יהדות הוא משום שחשב שחייב הוא כיהודי. וכן ראיתי בשו"ת מנחת יצחק ח"ג סי' צט שכתב כך מסברא, וכתב שצריך להודיע לכל גר קטן על גירותו בגיל שלש עשרה שאם לא כן יוכל למחות בגדלותו ויבא הדבר לידי מכשול והוסיף שם סברא שאם נהג מנהג יהדות מבלי לדעת על גירותו הוי כקבלת מצוות בטעות ועדיין לא גמרה הגירות, לפי שהמצוות שעשה כיהודי גמור היו בטעות, וע"ש שהביא את תשובת האגרות משה כאסמכתא לדבריו. ופלא על שני הפוסקים שחיפשו ראיות לסברתם ולא הביאו את דברי המהרש"ל בים של שלמה בכתובות על אתר שכתב בפירוש הסברא הנ"ל ז"ל שם כ"י לה: יונראה דהא דהגדילו יכולים למחות היינו שנדע להם שגיירו אותם הבית דין או אביהם, אבל אם היו קטנים מאד ולא זכרו דבר ממה שגיירו ואח"כ כשהגדילו נדע להם הדבר יכולים למחות אף אחר שנהגו דת יהודית

כמה שנים כל זמן שלא ידעו מגירותי, וא"כ נאמרו הדברים להלכה ע"י שני פוסקים אחרונים ומקור הדברים מבואר להדיא במהרש"ל ונראה שהדברים אמורים רק לחומרא ולא לקולא, לפי שלדעת הרבה ראשונים נראה שאם נהגו מנהג יחדות בגדלותם גם אם לא נודעה להם הגירות יש בזה גמר הגירות ואינם יכולים למחות וכפי שנבאר.

עכ"ל. ואם כדברי המהרש"ל מה שראינו מקיימי מצוות עדיין אין זה ראייה כל עוד לא נודיע להם על גיותם.

וזה לשון הר"ן שם: "וכ"ת מדקאמר אם הגדילה יכולה למחות אלמא מבואר דקטנות לאו מחאה היא, וכיון שאמרינן משתגדילה אינה יכולה למחות היאך אפשר לצמצם שתמחה מיד שתגדיל, ויש לומר נהי דמחאה דקטנות לאו מחאה היא לענין שאם נתרצית אח"כ אין מחאתה כלום, אפי"ה מהני לענין דלאחר שהגדילה תעמוד במחאתה. אי"כ דכי אמרינן מיד שהגדילה שעה אחת ולא מיחתה היינו שנהגה בדת משה ויהודית". ומפורש בדבריו שהמחאה היא מיד רק בשעה שגדלה ולא אח"כ, ולתירוץ הראשון גם אם לא נהגה מנהג יחדות אם לא מיחתה שוב אינה יכולה למחות. וקשה לומר שהדברים אמורים רק כשידעו מעיקרא בגירותם, שהרי הקשו על דברי הגמ' ותיירצו כן, ובגמ' אין שום הכרח דמיירי בגר שידע על גירותו. ועיין בשיטה מקובצת שבשאלה זו עסקו הרשב"א הריטב"א הרא"ה והראב"ד, והביאו השיטות להלכה שיכולה למחות רק כי גדלה ואם נהגה בדת יהודית משגדלה.

ואמנם בשיטמ"ק הו"ד תוסי' שם בשאלה זו וז"ל: "והתוסי' פירשו כגון שהודיעו לאחר שגדלה והזהירוהו על המצוות, ובאותה שעה יש לה למחות, אבל אם לא הודיעו ודאי יכולה למחות עד שידיעוהו".

על דברי הגמ' בכתובות שם "כיון שגדלה שעה אחת ולא מיחתה שוב אינה יכולה למחות" שואלים התוסי' בכתובות יא. והלא מדובר בנערה בת קנס וא"כ גדולה היא, ותיירצו בתוסי': "ומפרש ר"י לכו גדלה ונהגה מנהג יהודית". ובתוסי' ישנים שם הקשו: "וקשה וא"כ מתי תדע שעת המחאה דהא בקטנות אינה יכולה למחות, וי"ל כגון שהתחילה מנהג גיות יום לפני גדלותה וכן נהגה יום או יומים לאחר גדלותה". ואם כדברי הרש"ל, מה שאלת התוסי' הרי כל עוד לא אמרו לה שהיתה גויה ונתגיירה לעולם יכולה למחות, ומוכח שהבינו הראשונים הנ"ל דברי הגמרא כפשוטם, שדין המחאה הוא רק בשעה ראשונה שגדלה, או עד שנהגה בגדלותה מנהג יהודית.

וז"ל הרא"ש שם: "אמר רב יוסף אם הגדילו יכולים למחות קודם שראינום שנהגו מנהג יהודית, אבל מיום שראינום מקיימי מצוות שוב אין יכולים למחות

ומדבריהם נראה כסברת האגרות משה והמנחת יצחק שצריך להודיע לקטן כשיגדל שיתגייר, ורק אז אם לא מחה שוב אינו יכול למחות וכדברי המהרש"ל. אולם סברת התוס' שיטה בודדת היא והביאנה הרשב"א הריטב"א וחמאירי שם ודחאוה, וכתבו כסברת הראשונים שהזכרנו שאפשרות המחאה היא רק לכי גדלה כלשון הגמרא, או כל עוד לא התנהגה מנהג יהדות בגדלותה.

והנה גם ברמב"ם ובשו"ע לא נזכרה הלכה זו שצריך להודיע לגר שנתגייר, או להודיע ולהזהירו על המצוות כשיגדיל, כלשון התוס'. השו"ע הזכיר ישאם נהג מנהג יהדות משהגדיל שוב אינו יכול למחות", ומלשונו משמע שפסק כתוס' בסוגיין, ולא כתוס' שביטמ"ק, שצריך להודיעו כשיגדל. וברמב"ם גם לא הזכיר שצריך משיגדיל שיהג מנהג יהדות, אלא רק הדין משהגדיל שוב אינו יכול למחות, וכלשון הגמ' "לכי גדלה". ויש להבין דבריהם גם כשיטת התוס' ישנים שרק כשגדלה יכולה למחות, ומשגדלה נגמרה הגירות, אם לא מחתה, גם אם לא נהגה מנהג יהודית.

שהיתה בגופם ואין חסרים אלא קבלת מצוות ומתוך שגדלו ולא מיחו היינו קבלה". עכ"ל. והיינו שלשיטת תוס' החסרון בנר קטן שהטבילוהו על דעת בית דין הוא לא במילה וטבילה שנעשתה לזכותו אלא בקבלת המצוות שאינו יכול לקבל כל עוד הוא קטן שאינו חייב ואין בו דעת, ויש צורך לחכות עד שיגדיל להשלים הגירות בקבלת מצוות, וכשיגדיל יקבל מצוות ואם ימחה אין זו קבלה. ומסתבר לשיטה זו שאכן לא מספיק שיגדל אלא

כשיטת תוס' שהובא בשיטמ"ק שיודיעוהו במפורש המצוות בכדי שתיקרא קבלה, וא"כ התוס' בפרק בן סורר ומורה כתבו: "ומתוך שגדלו ולא מיחו היינו קבלה". ונראים הדברים שעצם קיום המצוות גם מבלי הידיעה היינו קבלה. עכ"פ מסתבר שזו הסברא בתוס' בשיטמ"ק שצריך להודיע המצוות כדי להשלים הגירות מטעם הודעת המצוות, ועל כן גם מועילה מחאה לפי שאין בגירות קבלת מצוות.

אולם על דברי תוס' אלה חלקו הראשונים וסברו שבגר קטן אין צורך בהודעת מצוות ולא משום כך אך הגדילו יכולים למחות. וז"ל הריטב"א בסוגיא שם: "וא"ת היאך מטבילין אותו והא גר בעלמא בעינן שיודיעוהו קלות וחמורות, וז"ל דההיא למצוה ולא לעכב והכא דלאו בר הודעה היא אינו מעכב". ומפורש בדבריו שאין צורך בהודעה. ואמנם ביארו האחרונים כוונת הריטב"א שרק הודעת המצוות אינה

והנה התוס' בשיטמ"ק הוא כשיטת התוס' בסנהדרין בפרק בן סורר ומורה שכתבו וז"ל: "ואע"ג דאמרין בתובות הגדילו יכולין למחות הא אמרין כשגדלו שעה אחת ולא מיחו שוב אין יכולים למחות, דמועיל להו מילה וטבילה של קטנות

והנה התוס' בשיטמ"ק הוא כשיטת התוס' בסנהדרין בפרק בן סורר ומורה שכתבו וז"ל: "ואע"ג דאמרין בתובות הגדילו יכולין למחות הא אמרין כשגדלו שעה אחת ולא מיחו שוב אין יכולים למחות, דמועיל להו מילה וטבילה של קטנות

מעכבת אבל עצם הקבלה מעכבת ואם אינו רוצה לשמור מצוות אינו גר כלל (ועיין בחמדת שלמה הו"ד בפתחי תשובה שם). עכ"פ ס"ל להריטבי"א שאין כל צורך בהודעה בגדלותו כלל והקבלה נעשית עם הגירות מדין זכין דהוי זכות גמורה ובודאי קיבל.

זה לשון השיטה ישנה בשיטמ"ק שם: "ואע"ג שצריך קבלה הני מילי היכא דאפשר אבל בקטן לא אפשר". ואין לתמוה היאך קיימת גירות מבלי כל קבלת מצוות שהרי קטן שהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה הנחשב גר בטבילת אמו לכ"ע כשהגדיל אינו יכול למחות והרי לא קיבל מצוות אלא שזכות גמורה היא לא ואין צורך בקבלה. וכמו כן מצינו בעבד כנעני שמשחרר שנעשה גר עם שחרורו ועובר הגירות מבלי כל קבלת מצוות באופן אישי, כיון שקבלת הבעלים חלה עליו בעל כרחו. וה"ה גר קטן שטובל על דעת בית דין שבי"ד נעשין לו כאב וכבעלים על אמונתו. (ועיין מה שכתבנו בזה בבנין אב ח"א ס"י מב).

ונראה שששלש השיטות בראשונים בפירוש "לכי גדלה שוב אינה יכולה למחות", יש בהם לבאר מה צורך בגדלות להשלים הגירות, ובמה המחאה מבטלת גירות הקטן על דעת בית דין. דעת התוס' שם שהגירות נשלמת ממש עם גדלות הגר, וזכות המחאה היא רק לפני הגדלות ותוך

כדי הכניסה לגדלות, זו גם סברת הר"ן באחד התירוצים שם. לשיטה זו הגירות וכל הליכיה הושלמו על דעת בית דין לפי שזכות גמורה היא וזכין לאדם שלא בפניו, רק כיון שאין זכיה לקטן כשאלת התוס' ואין שליחות לקטן ועדיין אינו גר מן התורה הגירות מושלמת רק בשעה שהגר גדול ואז מעשה בית דין חל מדין זכיה ושליחות, ועל כן אם מחה אי אפשר לזכותו בעל כרחו, אולם אם לא מחה גם אם לא נהג מנהג יהדות לכשיגדל שוב אינו יכול למחות שהגירות חלה כזכות גמורה לאדם גדול שזכין לו שלא בפניו.

דעת התוס' ורוב הראשונים שגר קטן משהגדיל יכול למחות ואם נהג מנהג יהדות אינו יכול למחות וכל עוד לא נהג מנהג יהדות גם אם הגדיל יכול למחות, הוא משום שהגירות חלה מדין זכין לאדם שלא בפניו אולם זכות זו אינה זכות גמורה, לפי שאם לא ינהג מנהג יהדות אין זו זכות, על כן כשיגדיל יתברר אם אכן זכות גמורה היא לו שאם נהג מנהג יהדות הוכיח שזכות היא לו והוכיח שהגירות גמורה ושוב אינו יכול למחות ואם לא נהג מנהג יהדות הוכיח שזכות בית הדין להטבילו היתה טעות מעיקרא, ודינו כגוי לכל דבריו, ולסברת התוס' הגירות כל עוד הגר קטן חסרה הודעת מצוות ורק כשיגדיל יש להודיעו המצוות ולהשלים הגירות. ולפי"ז רוב הראשונים ס"ל שלא כהתוס' בזה.

שהבאנו לעיל וכדברי החתם סופר ובלאו הכי לא יפטר מעול מצוות לחומרא, הרי שמחאתו טעות היא, ברור שבמצב הקיים זכות היא לו להיות יהודי לכל דבריו, ומה שירצה למחות ולהיפטר למעשה לא יועיל לו דבר ומידי ספק לא יצא, אייכ הגירות במצבו ודאי זכות היא לו, לפי שלחומרא לא ניתן לו ליהנות מהפקירא, וכיון שלא ידע שהמחאה לא תועיל כיום, הרי שמחה בטעות, ועצם קיימו מצוות הוא גופיה קבלת מצוות כדברי התוס', ואם יש מקום להחמיר הוא רק לסברת התוס' שאע"פ שכל הגירות נעשתה בקטנותו חסר בהודעת המצוות, וכשמחה אין כאן הודעה וכיון שאין המחאה מועילה לו הרי זו מחאה בטעות ויש להודיעו הדבר שיחזור בו ויקיים מצוות.

ואם כן מסתברים הדברים שהבאנו לעיל כיון שמדובר בשאלה חמורה הקשורה במעמדו כל החיים על כל צעד ושעל, נכון להחמיר לצאת ידי ספק, ויש לחוש לשיטת התוס' שהגירות פקעה עם מחאתו גם אחר כך וכסברת האגרו"מ והמג"ח"י הנ"ל, ונכון להחמיר להצריכו שוב גירות.

אולם גם אם נניח שהמחאה ביטלה כל הגירות לפי שאין זו זכות לו, מכל מקום המילה שנעשתה על דעת בית דין וכן הטבילה היו לשם יהדות, ואף הועילו בזמנם כשהיה קטן, ואם כן התברר למפרע שלא היתה זכות והגירות לא הועילה,

ונראה בזה לבאר גם דברי החתם סופר שחילק בין אביו מביאו להתגייר שזכות גמורה היא לו למי שהתגייר על דעת בית דין שרק במי שהתגייר על דעת בית דין אם הגדיל יכול למחות אבל אם אביו מביאו זכות גמורה היא לו ואינו יכול למחות. שהחתם סופר בתשובתו שם כתב שחבל ראשונים בשיטמ"ק סוברים כן, ופלא הוא שבשיטמ"ק לא נזכרו ראשונים בזה, ההיפך מובא דעת הרשב"א והריטב"א שבכל ענין הגדילו יכולים למחות, ונראה שכוונתו לאותם ראשונים הטוברים שסיבת המחאה היא לברר שאין זו זכות גמורה. והנה בדין זכין לאדם שלא בפניו כשהזכות גמורה כתב המחנה אפרים בהלי זכיה ומתנה שגם אם יגלה דעתו אח"כ שאינו רוצה בזכות אגן סהדי שבזמן הקנין זכות היא לו ולא תועיל מחאתו ורק כשהזכות אינה גמורה תלוי הדבר בהסכמתו, וזה חילוקו של החתם סופר שהגמי הבדילה בין זכות שאביו נתגייר עמו כזכות גמורה, וזה שכתב שחבל ראשונים סוברים כן בשיטמ"ק. לפיכך בנידון דידן שהתלמיד נהג מנהג יהדות בגדלותו גם אם לא הודיעוהו שהוא גר לדעת רוב הראשונים שוב אינו יכול למחות.

ויש להוסיף שבנידון דידן התלמיד הנ"ל לא פרק עול ועדיין מקיים מצוות למרות שהודיעוהו שהוא גר, ומחאתו באה עקב רצון שלא להתחייב בהמצוות, והנה כיון שיש צורך להחמיר עליו על פי הראשונים

שהמחאה מבטלת מעיקרא כלל את הגירות, ואין כאן מילה לשם גירות, ומצריך הטפת דם ברית לאחר המחאה אם בא להתגייר.

והנה כסברת המנחת חינוך מצאתי ראיה מפורשת מדברי הרשב"א בשיטמ"ק בכתובות שם ז"ל: "והקשו המפרשים אמאי נקט מטבילין ולא נקט מלין, ותיריך הרשב"א דמילתא דשייכא בזכרים ובנקבות נקט. עוד תירץ משום טבילה גמר מלאכתו דקיייל מלו ולא טבל כאילו לא מל נקט מטבילין. עוד תירץ הרשב"א דרבנותא נקט טבילה משום דמילה דין הוא שתעלה כשיגדיל ויתרצה דישנה בעולם בשעת רצונו אבל טבילה שהיה בשעתה שלא בן דעת ובשעה שנתרצה אינה בעולם אימא לא שהרי מסופק בגירותו שהרי אם הגדיל יכול למחות קמ"ל. ואפשר דלחכי נקט טבילה משום דחשיבי זכות גמורה אבל מילה כיון שמצטער לא חשיב זכות ולא שייך על דעת בית דין. ומיהו כיון שכבר מל אפילו הוי חובתו כבר יצא ידי מילה ושוב כשיטבילוהו הוי זכות וגמרה מלאכתו על דעת בית דין שפיר" עכ"ל. והנה בתירוץ ראשון כתב לחלק בין מילה שהיא מציאוות של התחלת גירות לבין טבילה המועילה רק עד חלות הגירות, ולפי"ז בנידון דידן יש לחלק שלאחר שמיחה תועיל המילה ולא תועיל הטבילה, וא"כ בתירוץ הראשון מיירי הרשב"א שלא חזר בו, אך בהמשך דבריו כתב במפורש

עכ"פ תוכל להועיל כיום כמילת גר וטבילת גר ואין כל צורך במילה וטבילה נוספים רק בקבלת עול מצוות. והדברים מפורשים במנחת חינוך מצוה בי ז"ל: "וינייל פשוט שאם בית דין מלו גר קטן והטבילוהו כדינו ואח"כ כשהגדיל מחה ונעשה עכו"ם למפרע כמבואר בשי"ס ורמב"ם פ"י מהלי מלכים, אח"ז כשבא להתגייר אין צריך הטפת דם ברית, וגם ר"ת מודה דהוא גר, כי המילה עולה לו כיון שהיתה להכנסה בדת ישראל ז"פ, ואפשר שגם טבילה עולה לו כיון ששנטבל לשם דת ישראל ואין צורך לטבול עוד הפעם בבא להתגייר, רק צריך קבלת מצוות כיון שהיה עד עתה עכו"ם ובא להתגייר ובקטנותו לא קיבל מצוות ודאי צריך קבלת מצוות כדינו". וע"ש שכתב לעיל שם שבדין מל ולא טבל כאילו לא מל גם אם בין המילה לטבילה עברו שנים ובמשך הזמן חזר בו מכוונתו להתגייר אין כל צורך בהטפת דם ברית, והמילה תועיל לגירות לכשיטבול, וה"ה בנידון דידן, כפי שכתב שם "יוזה פשוט".

אולם מה דפשיטא ליה להמנחת חינוך הסתפק בדעת כהן להגראי"ה קוק ז"ל בסי' קנא ותלה הדבר אם כשהגדילו ומיחו הקטנים הגירות נפסקה כמיגז גיזו הרי שאין צורך בהטפת דם ברית, אולם אם כשהגדילו ומיחו מתברר שחוב הוא להם המחאה עוקרת הגירות למפרע הרי שאין כאן מילה כלל אלא מילה בטעות וצריך להטקי' דם ברית, וע"ש שנטה לסברא

התוסי דס"ל שכל עוד לא הודיעוהו מצוות יכול למחות ואינו גר. והנה סברת תוסי שאע"פ שמילה וטבילה היו על דעת בית דין אין יכול למחות נגד המילה והטבילה שחלו, לפי שחלו מדין זכין, וכשהיה קטן היתה זכות לו, ומה שאינה מושלמת הגירות עד שיגדל הוא מטעם שעדיין לא היתה תודעת מצוות ולא מטעם חסרון במילה או בטבילה ולפי"ז אם מחה הגירות אינה גירות כיון שלא קיבל עליו מצוות והוי כמל ולא טבל שאינו גר, וא"כ ברגע שיקבל עליו עול מצוות תועיל גם הטבילה וגם המילה, עכ"פ כדאי לחשוש לטבילה.

מכל האמור נראה לי שיש להסביר לתלמיד שלא כדאי לו למחות, כיון שלמעשה מחאתו לא תועיל לו לחומרא, והוא כיהודי לכל דבריו. ואפ"כ לחומרא נכון שיטבילו אותו בפני שלשה ויקבל עליו עול מצוות, ואם לא ירצה יש להודיעו שאסור לו לנחוג כגוי ודיעו כיהודי, ורק לחומרא עליו לקבל מצוות.

שגם מילה שהיא חוב לו ולא על דעת בית דין כיון שנעשתה לשם מילה תועיל אחר כך. והסברא מחייבת כן כפי שכתב במנחת חינוך שם שהרי במילה עדיין לא מקבל מצוות ולא מתחייב במצוות עד הטבילה ואעפ"כ חלה, משום שעצם המילה לשם יהדות היא הליך הגירות ואפילו הדבר נעשה לחובתו תועיל כשיטביל ורק אם מל שלא לשם גירות כלל צריך להסיף דם ברית.

ועיין בשו"ת הר צבי חיו"ד ובסי משפט שמואל להר"ש ורנר (שלוסי"א) זצ"ל, שהוכיחו שמילת נכרי לשם יהדות גם מבלי בית דין מועיל הגירות ואין צריך להסיף דם ברית כיון שנעשתה לשם מילה אף שלא נעשתה לשם גירות, ויש להוכיח הדברים מהרשב"א הנ"ל.

והנה בנידון דידן יש מקום לסברא שגם טבילה לא יצטרך שהרי הוכחנו לעיל לשיטות רוב הראשונים שמחאתו בגיל ט"ו אינה מחאה כיון שקיים מצוות לאחר שהגדיל, ויש לחוש לגיורו, רק לסברת

רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק יג

הלכה יד – אל יעלה על דעתך שמשמון המושיע את ישראל או שלמה מלך ישראל שנקרא ידיד יי' נשאו נשים נכריות בגיותן, אלא סוד הדבר כך הוא, שהמצוה הנכונה כשיבא הגר או הגיורת להתגייר בודקין אחריו שמא בגלל ממון שיטול או בשביל שררה שיזכה לה או מפני הפחד בא להכנס לדת, ואם איש הוא בודקין אחריו שמא עיניו נתן באשה יהודית, ואם אשה היא בודקין שמא עיניה נתנה בבחור מבחורי ישראל, אם לא נמצא להם עילה מודיעין אותן כובד עול התורה וטורח שיש בעשייתה על עמי הארצות כדי שיפרשו, אם קבלו ולא פירשו וראו אותן שחזרו מאהבה מקבלים אותן שנאמר ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה ותחדל לדבר אליה.

הלכה טו – לפיכך לא קבלו בית דין גרים כל ימי דוד ושלמה, בימי דוד שמא מן הפחד חזרו, ובימי שלמה שמא בשביל המלכות והטובה והגדולה שהיו בה ישראל חזרו, שכל החוזר מן העכו"ם בשביל דבר מהבלי העולם אינו מגירי הצדק, ואעפ"כ היו גרים הרבה מתגיירים בימי דוד ושלמה בפני הדיטות, והיו ב"ד הגדול חוששין להם לא דוחין אותן אחר שטבלו מכ"מ ולא מקרבין אותן עד שתראה אחריתם.

יד הלוי סימן קמה

להרב מר"ה מאיר לעהמן במייניץ.

מכ"ת שאל אודות ישראלי אחד שהיה לו שייכות עם נערה אינה ישראלית אחת וגם הרתה ממנו וילדה בן, זעתה רוצה לישא אותה אחר שתתגייר והנשואין האזרחים כבר נגמרו ביניהם, ועל כן שאל מכ"ת אם יש להודקק לזה, והגני אשיב את הנלע"ד בזה בס"ד, והוא: הלכה רווחת ברמב"ם (פרק י"ג מהלכות איסורי ביאה הלכה י"ד) שהמדה הנכונה כשיבא הגר או הגיורת להתגייר, בודקין אחריו שמא בגלל ממון שיטול כ"י בא להכנס לדת, ואם איש הוא בודקין אחריו שמא עיניו נתן באשה יהודית, ואם אשה היא בודקין שמא עיניה נתנה בבחור מבחורי ישראל כ"י כ"ל, אלמא דצריך ברור שלא יש שם אחת מהפניות דלעיל, אבל ספק לא מהני, לא מבעי לכתחלה אלא אפילו בדיעבד הוי ספקא דאורייתא מהרמב"ם (שם הלכה ט"ז) שכתב וז"ל: שלא קבלו גרים בימי דוד שמא מן הפחד חזרו, ובימי שלמה שמא בשביל המלכות הטובה והגדולה חזרו וכ"י; ואעפ"כ היו גרים הרבה מתגיירים בימי דוד ושלמה בפני הדיוטות, עיין כסף משנה שם, והיו ב"ד הגדול חוששין להם, לא דוחין אותן אחר שטבלו, ולא מקרבין אותן

עד שתראה אחריתם וכ"י עכ"ל, דאלמא דאע"פ שהיו רק ספק שמא מפני הפחד או הגדולה נתגיירו, מכל מקום לא קרבו אותן הבית דין הגדול, ופשיטא שהכוונה שלא נהגו בהם דין ישראל עד שראו שאחרי כן היה טוב ואמת. גם בהגהת מרדכי פרק החולץ (סי' ק"ט) אחר שהאריך בענין זה כתב וז"ל: אלמא להדיא מן התורה שצריך להיות בטוח שסופו יהיה לשם שמים, ואף על גב דפסק שם הלכה דכולם גרים גמורים, יש לומר שאחרי כן כשאנו רואים שמישרים דרכיהם אעפ"י שמתחילה עושים לשם אישות וכ"י עכ"ל, אלמא דגם הגהת מרדכי סובר דבעי בטוח שכוונתם לשם שמים וכעובדא דהלל (שבת ל"א) שהביא התוספות (יבמות דף כ"ד ע"ב ד"ה לא) דודאי בחמתו הגדולה עמד בבירור על מהות הגר ההוא והיה בטוח שאחר כך יסתלק ממנו החפץ להיות כהן גדול ותהי' כוונתו לשם שמים בשלמות, וכן ההיא דמנחות (דף מ"ד) דמייתי התוספות ביבמות הנ"ל ודאי ראייה גדולה על טוב כוונתה היתה שם כיון שנתנה שלישי נכסיה לעניים כ"י, אבל כל זמן שאין לנו בטחון גמור פשיטא שמספקא יש להחמיר, ואפילו בדיעבד צריכין להמתין לראות מה אחריתו, ואיך נחיר אנחנו בינתים הנשואין עם בן ישראל? ואם בנטען על הנכרית שהוא רק ספק, איתא ביבמות הנ"ל שלא ישאנה, כל שכן בודאי בא עליה וילדה ממנו בן, וגדולה מזו כתב הרשב"א ביבמות (דף כ"ד) בשם הרמב"ן שמפירוש רש"י הי' משמע שבודאי בא עליה אפילו בדיעבד מפקינן מיניה, אלא שהוא חולק ומביא ראייה מהתוספתא שאפילו בודאי כ"י אלא משום לזות שפתים, שלא יאמרו שזו לא נתגיירה אלא לשם זנות וזה לא נתגייר אלא לשם זנות. וכיון שבנדון דידן ודאי בא עליה, איך יעלה על הדעת להודקק לה לגיירה. ומה שעלה על דעת מכ"ת להוכיח שכוונתה לשם שמים, דמאחר שכבר נגמרו הנשואין האזרחים מי יוכל לעכב עליהם לנהוג אישות, זה אינו, דודאי הוא באשר הוא יהודי אינו רוצה בזה או מצד עצמו או מצד משפחתו, ומנא לן מזה בטחון על כוונה שלה? חזוק לחוש על חסרון הכוונה הישרה מצד שני הם הוא, את אשר גמרו הנשואין האזרחים קודם שידעו שיודקק בית דין כשר להגירות, על כן אין בידי שום היתר להודקק להגרות הנזכר.

שו"ת אחיעזר חלק ג סימן כו

ב"ה, בחורף תרע"ב.

(א) ע"ד אשר נשאלתי מרומעכ"ל ש' לפני נסיעתי מוויסבאדען בנכרית שניסת לישראל בדרך ציווילי/בנשואין אזרחיים/ באמריקא, וכעת באה לפני מעכת"ר ורצונה להתגייר וצידד רומעכ"ל ש' אולי באפשרי להקל כי אם לא יקבלוה לגירות ב"ד כשר בדין טבילה וקבלת מצות תלך לב"ד של רעפארמער /רפורמים/, והגירות לא יהי' שם כדת, גם הציע לפני שדעת הרה"ג הדיין מהר"י פאזען ש' נוטה להחמיר בדבר לפי שהיא לשם אישות וגם אחרי שתתגייר לא תשמור דיני ישראל, ואין מהנכון להזדקק לזה...

(ג) והנה להלכה דקיי"ל דכלם גרים הם מבואר בראשונים ובריטב"א בשם הרמב"ן דטעם הדבר דכיון דנתגיירו וקבלו עליהם חזקה דאגב אונסייהו גמרי וקבלי, ובפשוטו נראה דאע"פ דאומדנא דמוכח דכונתו לשם אישות, מ"מ משום אונס הרצון גמר ומקני וקבל הגירות בלב שלם, ואיכא אומדנא שגמר ומקבל בלב שלם, והנה בדין זה מבואר בראשונים ובשו"ע דאפילו נודע שבשביל דבר הוא מתגייר הואיל ומל וטבל יצא מכלל הנכרים וחוששים לו עד שתתברר צדקתו כיון דאין כאן אומדנא שאינו מקבל בלב שלם, לו יהי שבאמת אינו מקבל בלב שלם מה בכך, הרי דברים שבלב אינם דברים ואומדנא דמוכח אין כאן, אדרבא הרי אומדנא שכונתו בלב שלם דמשום אונסייהו גמר ומקבל.

וכן יש להעיר מד' הרמב"ן והרשב"א שכתבו לפרש הלכות שפתים שיאמרו שנתגיירה שלא לש"ש, ולכאורה צ"ע כיון דלהלכה קיי"ל דביעבד כלם גרים, ורק לכתחלה אין מקבלים אותו, ודין זה מסור לב"ד לכתחלה א"כ איזה לזות שפתים איכא שנתגיירה שלא לש"ש הא בדיעבד כלם גרים, אלא ע"כ צ"ל דלגירות בעינן לכו"ע לב שלם ול"א בזה דברים שבלב אינם דברים, ולפיכך אם באמת לא נתגיירה בלב שלם לא הוי גר דרק מצד הדין אמרינן דלהלכה כלם גרים הם, ואמרינן דאגב אונסא גמרו בלב שלם, וחיישינן מצד הלעז שיאמרו שלא נתגיירה בלב שלם, ובאמת ל"ה גר, ומהאי טעמא חוששים לו עד שתתברר צדקתו, אע"פ דמצד הדין אנו אומרים דחזקה דגמר בלב שלם, אבל אם באמת לא נתגייר בלב שלם ל"ה גירות, וחוששין להחמיר עד שתתברר צדקתו, וכמו שפ' הרמב"ם בפ"ג מה"א איסור"ב הט"ו שכל החוזר מן העכו"ם בשביל דבר מהבלי העולם אינו מגייר הצדק, ואע"כ היו גרים הרבה מתגיירים בימי דוד ושלמה בפני הדיוטות, והיו ב"ד הגדול חוששין להם לא דוחין אותו אחר שטבלו מכ"מ ולא מקרבינן אותו עד שתראה אחריתם. ובהל"י ז"ש שם אפילו נודע שבשביל דבר הוא מתגייר, הואיל ומל וטבל יצא מכלל העכו"ם וחוששין לו עד שיתבאר צדקתו. [וכ"נ מד' הריטב"א שכתב דפליגי בזה בכותים אי גרי אמת הם אם נתגיירו בלב שלם וחזרו, או לא נתגיירו בלב שלם יעו"ש]. ולפ"ז לר' נחמיה היכא דהוה ספק לשם אישות בדיעבד ג"כ ל"ה גר ודאי והוה ספק גר, וה"ה לדין שחוששין עד שתתברר צדקתו, ומה"ט י"ל דכל דלא נתברר לנו שאין לו עילה אחרת להתגייר אין מקבלין אותו ואין עושין ספק בידים לכתחילה...

(ו) ולענין הלכה, בפשוטו נראה שאין לב"ד כשר לקבלה לגירות, כיון שכונתה לשם אישות וגם אחר שנתגיירה אסורה לו, מצד נטען על הנכרית ונתגיירה דלא ישאנה, ומה שחשש מעכ"ל שמהא תבוא לפני רעפארמער אמת הדבר שזהו חשש גדול שאצל רעפארמער לא תהי' הגירות כדת, דהא מבואר /יו"ד/ בס"ר רס"ח ס"ג דקבלת המצות מעכבת אם אינה ביום ובשלשה לכו"ע והרי זהו ב"ד פסול ועדים פסולים, וגם דעצם קבלת המצות אם מפרושם של הרעפארמער בדעותיהם הכוזבות, הרי אין זה קבלת המצות ודמי לחוץ מד"א, מ"מ אין לנו לחוש לזה ועל הב"ד כשר להזדקק רק באופנים המבוארים בפוסקים להלכה, וגם אין לצדד להחמיר איסורא זוטא כדי שלא לעבור ע"ה איסור חמור, וכמו שאמרו בעירובין ל"ב, וכמש"כ המהרש"ם לצדד בכה"ג וכמש"כ ג"כ בשו"ת מוה"ח צאנז, וה"נ נאמר דנעבור לכתחלה איסור דרבנן כדי שלא יעבור על איסור דבא על הנכרית דע"י נשואין הוי בפרהסיא ואסור מה"ת, דהא בנ"ד דיש לחוש בזה בודאי שלא תשמור פתחי נדה וטבילה ויהי' בועל נדה בכרת [וילה"ע] בזה למש"כ הראשונים בס"פ המגרש בזה"ז דליכא סמוכין הגירות מדרבנן ויש כח ביד חכמים בדבר גדול לעקור דבר מה"ת בקום ועשה ולפ"ז י"ל דמה"ת הוה נכרית ואין בזה איסור נדה וכרת דהא אין זו גירות אלא מדרבנן. אולם הא הרשב"א ביבמות פ' החולץ מסיק דילפינן מקרא דלדורותיכם דבכל הדורות מקבלים אף בזה"ז דליכא מומחים כמו דילפינן בכריתות מזה דלא בעינן הרצאת דמים ולדבריהם הוי גר מה"ת ואיסור נדה בכרת], ובנכרית אין איסור נדה ועי' תוס' שבת דף ד' החילוקים בדין אם אומרים חטא כדי שיזכה חבירך ולפי החילוקים שם נמי יש לומר דלא שייך בנ"ד אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חברך וגם מוה"ח צאנז בדין הנטען מן האשה מסיק שאין מורים להיתר...

(ז) והנה אחרי הרעוואלוציע /המהפכה/ שהיתה בימי המלחמה הגדולה שהותר הגירות וגם הוכר על פי חק ונימוסים נשואי אזרחים, נשאלתי בכיצא בו איזה פעמים, בנכרית שניסת לישראל בציווילעיהע ורצונה להתגייר ולהנשא בחופה וקדושין, באמרם שרצונם לגדל את בניהם ע"פ דת ישראל, וגם אומרים שאם הב"ד לא יקבלו לגירות ישתמד הבעל, אם יש להחמיר לכתחלה, וראיתי בשו"ת טוב טעם ודעת מהדו"ק מהגאון מוה"ר ש"ל קלוגער בס"ר ר"ל שהעלה להקל ולהחמיר לכתחלה בכה"ג, ונסתייע מד' המהרי"ק סי' קכ"ט ומד' הרמ"א סי' קע"ג ס"ה, אף דלא דמי דהתם בפנוי' מ"מ הא לחד דיעה אסורה ומ"מ כדי שלא תצא לתרבות רעה מתירים מה"ט יש להקל גם בזה. וכיון שאם ה' רוצה ה' משתמד. ונראה מזה דכונתם לש"ש יעו"ש. ומצאתי יסוד לזה מתשובת הרמב"ם פאר הדור סי' קל"ב שנשאל בבחור אחד שקנה שפחה והיא יושבת בביתו אם חייבים ב"ד להוציאה מביתו משום שנאמר והייתם נקיים כו' ויחוד בגויה באיזה דין נאסור ישיבתה בביתו והשיב על זה הרמב"ם וזה לשונו ודאי מדין תורה

צריך לגרשה משם ואפילו בגיורתה, כי לא דברה תורה אלא נגד היצר, כאשר אמרו וכו' ובתים מלאים כל טוב אפילו קדלי דחזירי, ולא זו הדרך, ולכן מחויבין בית דין אחר שמועה זו אשר לא טובה שישתדלו בכל עז ותעצמות לגרש האמה הזאת או שישחררה וישאנה, ואף כי הנטען על השפחה ונשתחררה אינו יכול לישאנה לכתחלה, אכן כאשר פסקנו בדברים כאלו שיגרש וישא ופסקנו כך מפני תקנת השבים ואמרנו מוטב שיאכל רוטב ולא שומן עצמו וסמכנו על אומרם ז"ל עת לעשות לד' הפרו תורתך, ויכול לישאנה והא' ברחמיו יכפר עונינו כאשר דבר לנו ואסירה כל בדיליך עכ"ל הטהור, ולא נתברר בדברי רבנו אם הוא רק מדין הנטען על השפחה או גם מצד הגירות, דמלשון השאלה נראה שהיא גוי'. אבל בתשו' הרמב"ם נראה רק מדין נטען על השפחה, וע"ד הגירות לא זכר כלל, [ואפשר שהיא גם טבילה וקבלת מצות]. עכ"פ מפורש בד' הרמב"ם דמפני תקנת השבים יש להתיר גם בשפחה ומוטב שיאכל בשר תמותות. וד' הרמב"ם יסוד גדול. ולכאורה זהו נגד ד' תשו' הרשב"א סי' א' ר"ה ואולי גם הרשב"א מודה היכי דאיכא תקנת השבים ורק התם שבעט באשתו שהרחיק את האהובה בנשואיה וכנס את הנשואה יעו"ש, עכ"פ הרי מפורש בד' הרמב"ם הוראת הגאון מוהר"ש קלוגער שמדמה דין שפחה לדין הרמ"א/אה"ע/בסי' קע"ז ס"ה בפנוי' וכל דאיכא תקנת השבים וחשש שלא תצא לתרבות רעה יש להתיר, וכל זה לענין דין הנטען על השפחה מצד דין איסור דלוות שפתיים, אבל מדין קבלת גירות לא שמענו מד' הרמב"ם, וחילוק יש ביניהם דנטען על שפחה האיסור עליו ואמרינן מוטב שיאכל בשר תמותות, אבל בקבלת גרים לשם אישות הרי זה דין לגבי הבי"ד שאין לב"ד לקבל המתגיירים לשם אישות והוי כמו חטא בשביל שיזכה חברך, מ"מ נראה לדין כיון דגם אם לא תתגייר הרי תשאר אצלו בגיורתה א"כ אין כאן לשם אישות, ובפרט למש"כ להסתפק כי באומרת שכונתה לשם גירות לש"ש ואין אומדנא דמוכח להיפוך מקבלים אותה, וע"כ נראה דלפי ראות עיני ב"ד יש מקום להקל ולסמוך על הוראת הגאון מוהר"ש קלוגער ז"ל.

שו"ת היכל יצחק אבן העזר א סימן כ

שאלה: כ"ה אלול, תש"א. אם נכון לסדר חו"ק ליהודי ונכריה שהרבה שנים חיו יחד כאיש ואשה בנישואין אזרחיים, וגם ילדים נולדו להם. זה מקרוב הסכימה האשה להתגייר מכיון שהמשך פרנסתה תלוי בכך. כעת אחרי שהתגיירה הם רוצים שנסדר להם חו"ק. ונתעוררתי לדון אם נכון לעשות כך בגלל הדין של הנטען על הנכרית וכו' (יבמות כ"ד ע"ב) אלא שבנידון דידן ברור שאם לא נסדר להם חו"ק ימשיכו לחיות כמקודם כאיש ואשה.

א תשובה: [יש מקילים בדין הנטען כדי להציל מעבירה חמורה. אם הנישואים בערכאות מהווים צד להיתר על יסוד קידש כמי שכינס. משמעות שינוי לשון התוספתא בא על מלשון המשנה הנטען על]. שלום וברכה.

(א) מכתבו מיום אתמול לנכון הגיעני, ואני טרוד מאד ואין בי כח להאריך ולבאר ועוד חזון למועד ב"ה. ואולם לדינא ודאי שכדאי הוא הגאון מהר"ש קלוגר ז"ל לסמוך עליו להקל, כמפורש בשו"ת טוב טעם ודעת הלכות גרים, ובאה"ע סי' י"א בחכמת שלמה יעיין שם כ"ח ויראה כי כיון לדעתו באי אלו נקודות, ואמנם יש לחלק כי שם היה חשש שהבעל ישתמד, אבל מכיון שיש עוד סניפים ויסודות להקל יש לסמוך על זה מאחר שהוא רק משום לעז ולזות שפתיים, ומכיון שבדיעביד לא העמידו חכמים דבריהם, החשש של יציאה לתרבות רעה יש לדון, במקרים ידועים, שכדיעביד דמי.

ועוד שכבר הקיל בדומה לזה רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל בתשובה סימן קנ"ד בישראל שחי ביחוד עם שפחה וכו' והתיר הרמב"ם לשחררה ע"מ שישאנה משום מוטב שיאכל רוטב של איסור משיאכל עצם האיסור וכן משום עת לעשות לד' וגו' והיינו להציל אדם מאיסורא. אך רמז לנו רבינו ז"ל שאין לדמות מכאן לשאר איסורין דרבנן כי הוא בגדר הוראת שעה ותלוי לפי מהות האיסור אם הוא איסור בעצם או מהסוג של הנדון שלפנינו שאיננו איסור בעצם וכל משכיל ומבין ירגיש החילוק, וכן לפי המצב שלפעמים יש להתיר בכגון דא כדי שלא ישתרש אדם מישראל בחטא. והרבה תלוי בשיקול דעת המורה ובכוונתו לשם שמים, ובכגון דא אומרים לו לאדם מישראל חטא בשביל שתזכה היינו שלא תשתקע בעבירה חמורה.

וכאן אם היו באים לשאול אם לגיירה או לא היינו אומרים גיירה על מנת שתנשא שהרי ודאי שלא יפרשו זה מזה ונמצא שישאר האיש תמיד בעבירה של אישות עם הנכרית וזה היה דומיא דהאי עובדא של הרמב"ם ז"ל ומכיון שהגירות, אפילו אם היו באים לשאול עליה, היתה לכתחילה בהיתר שוב אין צריך לאמר שמותר לסדר לו חו"ק, שהרי על מנת כן היינו מגיירים אותה לכתחילה. והרי מה טעם אסור בבא עליה בודאי לדברי האוסר (ושמפורסם שבא עליה), הרי רק משום שילעזו שהגירות היתה לשם אישות, וכאן לא שייך זה דהרי במצב שכזה שידוע שלא יפרשו ויחיו באיסור היה מותר לגיירה לשם אישות, וזה האיסור הנ"ל שייך רק היכא שבאמת היה אסור לגיירה לשם אישות ואעפ"י שאירע מקרה לא טהור שאדם מישראל זה בא עליה, מכ"מ מכיון שקבלו אותה בית דין חזקה שנתברר להם שלא משום כך נתגיירה להנשא לו אלא שלשם שמים נתגיירה והשתא אם ישאנה יתחזק הלעז על גירות צדק, אבל היכא שזכאי היה הבית דין לגיירה לשם אישות ואמנם לשם כך נתגיירה, להנשא, מה מקום יש לחוש ללעז.

(ב) ולא הוצרכתי לכל זה אלא לפי שיכול הטוען לטעון כנגד ראייתי מתשובת הרמב"ם ז"ל דהתם שאני שהאיסור היה יותר חמור, היינו כיון שחי עמה בתור בעל ואשה יש כאן לדעת הרמב"ם ז"ל לא תתחתן דאורייתא ללקות עליה חוץ ממה שקנאים פוגעים בו ויש כרת מדברי קבלה ונשג"ז=ונדה שפחה גויה זונה= וכו', והיה רשאי בית דין להתיר לשחררה ע"מ להשיאה לו. ומכיוון שגיירותה על מנת כך שוב אי אפשר אח"כ להניחם כך (אף שהאיסור של מיוחדת, דהיינו פלגש להדיוט, לא חמור כל כך אלא לדעת הרמב"ם) דהרי על מנת כך התירו לו ואם לא היו מבטיחים להתירה בנישואין היה נשאר באיסור כל ימיו והוצרכו לדחות האיסור של הגזרה דדבריהם הנ"ל מפני האיסור החמור. מה שאין כן כאן שבית דין לא גיירה לשם נישואין אלא כדי שלא תפסיד את פרנסתה וא"כ אין כאן אותו היסוד של האיסור החמור. ואולם כפי שהסברתי במצב ההוי אדוקים זה לזה בחוק המלכות ברור שלא

יפרשו זה מזה. ומכיון שכך, להצילו מהאיסור החמור היה מותר לבי"ד לקבלה לגירות על מנת שישאנה, ממילא אין מקום לחשש של לעז.

ועוד כפי שהסביר כ"ת שעכ"פ ידוע שלא נתגיירה לשם שמים ומה יוסיף תת לנו שלא תנשא לזה, בין כך ובין כך יודעים שלא היתה הגירות לשם שמים, (ואמנם תמיהני שמשום כך בלבד קיבלוה) ומסתבר שגם נצטרף לזה הנימוק הנ"ל להציל את האיש מהאיסור החמור תמיד. (ועכ"פ אני מניח שיודעים הבי"ד שגמרה בדעתה לשמור את התורה והמצוות שהאשה חייבת בהן ושהיא מאמינה באחדות הבורא וכו' אלא שהיתה יכולה להיות בתורה בת נח וקיבלה עליה את עול היהדות לשם התועלת הנ"ל)... (ה) ולענין מה שהעיר כ"ת בלשון הרמב"ם ז"ל, גירושין פ"י הי"ד, דבנטען על הנכרית הוא משתמש בלשון נטען ובישראלית ונכרי בלשון בא עליה וכו'. הנה ידוע שדברי רבינו הגדול והקדוש מדודים ושקולים, ואולי יש לאמר דיותר חמור בא על הנכרית מישראלית שבא עליה נכרי דזה בנו ממנה נכרי, וזו בנה מן הנכרי ישראל, (ואין רצוני להכנס כאן במחלוקת אם הוא טעון גירות דהעיקר שאין טעון גירות) ויעוי' מה שהאריך רבינו בזה שאין בכל העריות כמוהו וכו' וע"כ בישראל שננטען על הנכרית והוא אינו מודה אין לפנינו יסוד לחוש שישב עמה באיסור ואין אנו מתירים בשום פנים, אבל בבא עליה וזה נתברר, שוב יש לבית דין לעיין שמא יהי' קשה לו לפרוש ממנה וידור עמה באיסור ויוליד בנים לעכו"ם ופעמים שיש להתיר לכתחילה וכתשובת הרמב"ם הנ"ל, וע"כ דקדק וכתב הנטען, אבל בישראלית כיון שאין החורבא כ"כ גדולה, שהבנים יהיו לישראל, אין להתיר משום החשש שמא לא תפרוש ממנו ועל כן כתב בא עליה, כלומר אפילו בא עליה אין מתירים בשום פנים, ומוכן שאני רק אומר כך בדרך השערה. ויתכן כמו שאומר כ"ת שכוונת הרמב"ם ללמדנו שאין חילוק ואפילו בבא על הנכרית אסור לכתחילה לכנוס (חוץ במקום שברור לבית דין שלא יפרשו) אלא שתפס הרמב"ם נטען כלשון המשנה (דחייב אדם לאמר בלשון רבו) לגבי מקרה שהמשנה אומרת בו נטען היינו על השפחה. ולגבי מקרה דישאלית ונכרי הנזכר בתוספתא תפס לשון שבא עליה כלשון התוספתא. ומיהו יש לאמר דהברייתא מפרשת המשנה. דבנטען על אשת איש יש שקלא וטריא בגמרא ובזה אין שקלא וטריא משום שהברייתא פרשה שזהו בעל, אבל משום נטען בעלמא אין אוסרים לישא, וכי תימא דזה מופרך מיבמות כ"ה ע"ב אלמא משום רנא לא מפקינן, ז"א דהכוונה שם היא משום מה שירננו הבריות, היינו שנתגיירה לשם נישואין לא מפקינן, בין אם יהי' אמת מה שיאמרו או יהי' אמת, אלא למאן דמפרש דהלזות שפתים הוא שיאמרו שבא עליה מובן שאי אפשר שזוהי כוונת התוספתא שדווקא בא עליה וע"כ שהברייתא מוסיפה על המשנה דגם בבעל כך, ויש להאריך בזה, אך אין נפ"מ לדינא כי אין שיטה כזו בראשונים שבנטען בלבד מותר לכתחילה.

מכל הלין טעמים נראה לע"ד שמותר לסדר להם חו"ק. וצריך להמציא להם קודם לזה חוברות בעברית ובגרמנית על טהרת המשפחה בישראל כדי שידעו מה זאת ויחיו בטהרה.

ב [אם גם בימינו יש לומר בדיעבד כולם גרים הם, ואם נכון להשיא להם ישראל. המסקנה בשאלה דידן] (ו) שבתי והתבוננתי בענין זה והנה קשה בעיני שהבי"ד הקילו כל כך לגייר רק בכדי שלא להפסיד עבודתה, ואם אמנם צדדתי שהיה ראוי לגיירה משום טעמו של הרמב"ם ז"ל, אך ממרוצת דברי כ"ת אני מקבל את הרושם שהבי"ד לא ירדו לכך כלל, אעפ"כ קיבלוה. ואמנם הלכה כדברי האומר כולם גרים הם ואעפ"כ חוכך אני בגירות כזו בימינו, דבימי חז"ל ובימי הפוסקים ז"ל כמעט לא היה מקום בתוך עדת ישראל ליהודי עברייני, והנכרי שהתגייר אעפ"י שהיתה לו פנייה חומרית, היינו יכולים לקבל לרצינית את הסכמתו לשמור את המצוות כי אחרת כמעט שחיינו לא היו חיים, אבל בימינו לדאבוננו, שהמצב כ"כ פרוץ שיהודים שעפ"י הדין הם בכלל פושעי ישראל, הרבה מהם הם מנהיגים של הקהלות, ואף מנהיגי האומה, מה נחשב זה לנכרי זה (או לנכרית זו), לאמר בפיו (או בפיה), שהוא (או היא), מקבלים יהדות, ולמה ישמרו את המצוות כשכל כך הרבה יהודים אינם שומרים, באופן שיש אומדנא שהקבלה מסופקת כשסבת הגירות היא חיצונית, ומכיון שיש לדון שגרים כאלה הם גירי ספק הרי משתנה הדין שאם יבואו לפנינו לגיירם יש לנו להמנע שהרי אנו מכניסים את הנפש הזאת באיסורים חמורים ואנו נותנים מקום לתערובת זרע ספק נכרי בישראל. ובשלמא אם הוא איש המתגייר לישא ישראלית החשש איננו כל כך מהצד הזה האחרון, לפי שהבנים כשרים בלי גירות לדעת רוב הפוסקים, אבל אם המתגיירת היא אשה הרי החשש גדול מאד מלבד החשש הראשון.

ואמנם בנוגע לאיסור של לא תתחתן הנה לדעת הרמב"ם קודם הגירות יש ודאי לא תתחתן במלקות, וי"ל דמוטב לגייר ואז יהא רק ספק [ומה גם לדעת הרמב"ם דכל הספיקות מדבריהם], אך יש לאמר דבספק גוי או ספק גויה מודה הרמב"ם דמה"ת לחומרא, דביומא פ"ד וכו' אמרינן מחצה על מחצה ישראל למאי הלכתא אמר ר"ל לניזקין, ואמאי לא אמר דמחצה על מחצה ישראל מן התורה אף דאסור מדרבנן שישא ישראלית או שתנשא לישראל, משא"כ ברוב עכו"ם, וע"כ דבזה הכל מודים שאסור מן התורה, ובאמת יש לאמר מן הסברה דלא שייך כאן הכלל של הרמב"ם דספק תורה לקולא מן התורה, דזה שייך, למשל, בחתיכה ספק חלב ספק שומן, אתה אומר שמן התורה כאילו היא שומן ואין כאן איסור תורה, דשיטת הרמב"ם שייך בדבר שהוא ספק איסור ספק היתר בלבד וכיון שהוא ספק אתה מסלק את האיסור שהתורה לא אסרה דבר מספק. אבל לענין ביאה בקהל וכי זה ספק איסור בלבד הלא זה ספק אם יש עליו קדושת ישראל ספק אינה עליו, (וכדאמרינן בגטין מ"ד ליהוי אם קדוש וכו') והרי בכדי שיותר, או שתאסר, בקהל צריך שיהא עליה, או עליו, קדושת ישראל. ואיך תאמר ספק אדם זה מותר בבת ישראל ספק אסור, אל תאסרנו מספק דכל הספיקות מן התורה לקולא ואם כן תקדשנו בקדושת ישראל? וע"כ ודאי שהאיסור נשאר לחומרא מן התורה שהוא ספק אם יש עליו קדושת ישראל ואי אתה יכול להטיל עליו קדושת ישראל ע"י הספק, ודו"ק. וזהו בספק נולד ישראל ספק נולד

נכרי אבל בספק גירות יש לדון לכל הדיעות שאסור בבת ישראל מן התורה ושהיא אסורה בבנ"י, אף מן התורה לפי שיש כאן חזקת גיות, ועיין בחולין קלז ועיין בענין איתרע חזקה ואכ"מ.

(ז) הדרן לדלעיל ועכ"פ יש כאן הצלה מודאי לא תתחתן לספק, אף שהספק אסור מן התורה, אולם לאידך גיסא הלא יש ריעותא אלימתא דאתה מוציא מודאי אסור לאו ומכניס לספק אסור כרת דבני אדם הללו ודאי לא ישמרו דיני נדה וטבילה ואחרי הגירות המסופקת כבר יהי' ספק שמא עוברים על נדה דאורייתא, ומיהו כשהאיש מתגייר היינו הך לגביה דידה הנבעלת לגוי בנדוה דהיא חייבת כרת כאילו נבעלה לישראל ורק לשיטת ר"ת ז"ל דביאת עכו"ם אינה ביאה אולי אפשר לחלק, ורק לדידיה יש נפ"מ, אבל בנכרית המתגיירת הרי עד כאן לא היה אלא נדה דרבנן ועכשיו ספק שמא היא גיורת ויש כאן נדה דבר תורה, ואם באנו לשקול יש כאן מחד גיסא ודאי לא תתחתן ונדה דדבריהם, ומאידך גיסא רק ספק לא תתחתן אבל יש גם ספק כרת נדה, ולא מיבעיא לשיטה הידועה דבספק כרת מודה הרמב"ם, אלא אפילו לשיטה האחרת הרי יש כאן אסור תורה דספק לא תתחתן ודאי אסור מן התורה כדלעיל וספק נדה מן התורה, וידוע כבר הכרעת האחרונים ז"ל דספיקא דאורייתא חמיר מודאי דרבנן, אם כן אתה מכניסו לחומר, דאתה מצילו מודאי לא תתחתן לספק לא תתחתן וגם כן דאסור מן התורה כנ"ל, ונוסף לזה אתה מכניסו לספק אסור נדה דבר תורה, וחזן מזה כיון שקרוב לודאי שלא ישמרו שבת וכשרות הרי זה ענין רע כ"כ שמכניסים אותה לאיסורים חמורים כאלה שעד עתה אכלה חלב וחיללה שבת לא היתה חייבת כלום וכו' ועכשיו אפשר שהיא יהודיה ומתחייבת, ומלבד מכל זה כל הענין של הצלה מעבירות חמורות כענין שלפנינו מפקפק ואין לך בו אלא חידושי ויכא דאיתמר איתמר והיכא דלא איתמר לא איתמר, ואין לקבוע כללים בענינים כאלה, היינו לדחות אסור דרבנן כדי להציל מאיסור תורה חמור וכל ענין לעצמו צריך התבוננות מיוחדת ועיון רב והמלכה והמתנה וטהרת הלב והכוונה.

והנה הרמב"ם ז"ל האריך בזה בפ"ג מא"ב, ויש לעיין בדבריו ז"ל, כדי לעמוד על עומקם ואין הפנאי מסכים לכך, אמנם מפורש שם שדעתו ז"ל שאעפ"י שאנו פוסקים שכולם גרים הם, ב"ד חוששין להם עד שיתבאר צדקתם, היינו עד שנוכח שבאמת לבם שלם עם ד' ותורתו, ולכאורה משמע שאין להשיא לגר כזה ישראלית אעפ"י שאנו רואים אותו שומר את המצוות עד שנבוא לידי ההכרה שהפנימיות שלו היא כראוי וכן שאם היא אשה שלא להשיא אותה לכן ישראל עד שיתבאר צדקתם במובן זה. אולם נראה שאין זה בגדר ספק אלא מהזהירות הראויה היא שמא יחזור לסורו מכיון שמטרת הגירות לא היתה לשם שמים וקצת ראייה ממה שמחזירין לו אבידתו והרי אם ספק הוא היה צריך להיות של המוצא ויעו' ברמב"ם פט"ו מאיסורי ביאה הלכה כ' ובענין חזקת ממון לגבי מוצא אבידה אכ"מ. אכן אין מכאן הכרע לפי שהמצב נשתנה בימינו וכמו שאמרתי לעיל.

אולם את הצד הזה של השאלה ביחס לכשרות הגירות אני מניח לכ"ת והוא ישפוט בזה לפי השערותיו ואם לפי דעתו היתה זו קבלת גירות שראויה לשם זה ושהיא ודאי גיורת יוכל לסדר להם חו"ק.

(ח) ובענין המתנת חדשי הבחנה היינו אם הגירות שלה היא מקרוב בכדי שהיא מקום לענין הבחנה לא נשאלתי אבל לכאורה נראה שצריכין דלפי מצב הענין אין כאן סברא של מינטרא נפשה מפני שדעתה היתה להתגייר, ועכ"פ אם לפי דעת כ"ת יש יסוד להסתפק בזה יודיעני ונחכם לזה ב"ה.

שו"ת דברי חיים אבן העזר חלק ב סימן לן

להרב הגאון המפורסם ע"ה פ"ה מה"ר מענדל פאנעט נ"י אבד"ק דעש והגליל יע"א:

שאלה בבעל מלחמה שבא על נכרית והי' לו ממנה בנים ואחר כך נעשה חפשי והנכרית נתגיירה כדת תורה הקדושה ורוצה הבעל מלחמה לישא אותה והבית דין מוחים בידו משום דין המבואר בשו"ע [ס' י"א סעיף ה'] והיא משנה ביבמות [כ"ד ע"ב] דהנטען מן השפחה לא ישאנה עד כאן:

תשובה לכאורה הי' מקום למצוא היתר דהנה בגמרא יבמות (כ"ד ע"ב) וז"ל המשנה הנטען על השפחה ונשתחררה או על הנכרית ונתגיירה הרי זה לא יכנס ואם כנס אין מוציאין מידו ובגמרא שם הא גיורת מיהו הוי ורמינהו אחד איש שנתגייר לשום אשה ואחד אשה שנתגיירה לשום איש וכן מי שנתגייר לשום שולחן מלכים לשום עבדי שלמה אינם גרים דברי ר' נחמיה שהיה ר' נחמיה אומר אחד גירי אריות ואחד גירי חלומות ואחד גירי מרדכי ואסתר אינם גרים עד שיתגיירו בזמן הזה בזמן הזה סלקא דעתך אלא אימא כבזמן הזה הא אתמר עלה אמר ר' יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב הלכה כדברי האומר כולם גרים הם אי הכי לכתחילה נמי משום דרב אסי דאמר רב אסי הסר ממך עקשות פה ולזות שפתים וגו' עכ"ל ופירש רש"י שם בד"ה דאמר ר' אסי טעמא דמתני' משום דכתיב [משלי ד' כ"ד] הסר ממך עקשות פה ולזות שפתים הרחק ממך דאתי לאחזוקי לקלא קמא עכ"ל: והרשב"א בתשובה סי' אלף ר"ה כתב וז"ל שנינו ביבמות פרק כיצד הנטען מן השפחה ונשתחררה מן הנכרית ונתגיירה לא יכנס ואם כנס אינו מוציא ומיהו לכתחילה לא יכנס דלזות שפתים איכא ומכוער הדבר גם כי חשש יש בזו שלא נתגיירה לשם שמים אלא כדי שתנשא לזה ועצת חטאין יש ביניהם וכל שכן זה שהרחיק האהובה בנשואיה וכנס את זו השנואה שהכל יודעין כלה זו למה נכנסה לחדר ואין מן הראוי לירש שפחה גבירתה ונשואין כאילו גורמין להביא לעולם בנים סוררים ומורים ועל כן נסמכה כו' עכ"ל והנה לכאורה יש שני טעמים על הלזות שפתים דלרש"י ז"ל דאם ישאנה יתחזק הקול דלמפרע ולהרשב"א החשש דיאמרו דלא נתגיירה לשם שמים:

והנה ברא"ש ז"ל [ס' ז'] כתב וז"ל אבל גירות מיהו הוי ואף על גב דנתגיירה לשום קידושי איש דקיימא לן אחד איש שנתגייר לשם אשה ואחד אשה שנתגיירה לשם איש כו' כולם גרים ולכתחילה מיהא לא יכנס משום דרב אסי דאמר רב אסי הסר ממך עקשות פה ולזות שפתים הרחק ממך כו' ע"ש ואם כן יש לומר דגם בנטען משפחה בודאי ויש להם בנים דלא שייך החשש דלזות שפתים דבלאו הכי ידוע בודאי שנפגמו ולכן לטעם רש"י ז"ל מותר כיון דבלאו הכי נפגמה:

אך לכאורה בירושלמי מבואר דאפילו ודאי בא עליה אסור לכונסה וכן כתב הנמוקי יוסף ז"ל [שם ד"ה אם] וכן הראשונים אך די"ל הירושלמי סבירא ליה כס"ד בגמרא דידן וכדברי התוס' ז"ל (דהלכות שפתים) היינו שמא לא נתגיירה לשם שמים ורק אם כנס לא תצא משום ספק אבל לדידן דאפילו לא נתגיירה לשם שמים נמי היא גיורת ורק הטעם דלזות שפתים דמחזקינן קול הראשון י"ל דאם בוודאי בא עליה דבלאו הכי נפגמו שפיר מותר לישאנה דלא שייך לזות שפתים:

אך באמת זה ליתא כלל דבהדיא מבואר בתשובת רשב"א ז"ל [הנ"ל דמכוער הדבר] אלמא דגם מטעם פגם אסירי היינו שירננו אחריהם היינו מכיעור המעשים שעשו מכבר [ונשאה אחר כך] ובזה יש לומר דגם רש"י ז"ל כוונתו דיבואו להחזיק המעשה ומכוער הדבר היינו גוף הדבר שזינה עם נכרית ונשאה ולכן שפיר שייך לזות שפתים אפילו בידוע הדבר שזינה עמה ורק גוף הדבר הוא כיעור במה שהוסיף ונשאה גם כי יאמרו שלא גיירה לשם שמים ואפילו לדידן דכולם גרים מ"מ הטעם כמו שכתבו התוס' ז"ל [שם ד"ה הלכה] דנהי דגיירה משום נשואין מכל מקום אגב חיבת נשואין קבלה דת הקדוש של יהודים אבל העולם ירננו שלא כוונה כלל לשם שמים רק לזנות וכמו שכתב הרשב"א ז"ל:

ולכן בודאי אסורה לכנוס כמו שאסר הרשב"א ז"ל להדיא דשם ה' ממש מעשה דנידון דידן ויותר מזה מבואר בים של מלמה [יבמות פ"ב ס' ט"ו] שאפילו מפנויה ובאה לפרקה כיון שעברה איסור כרת אסורה בנטען על פנויה ומכל שכן בכהאי גוונא בנידון דידן שאסורה להנשא לו:

אך לפי מה שמבואר בהשאלה שמגזם לה. מאוד בכמה ענינים ובאיסורים חמורים י"ל דבכהאי גוונא כדי דלא ליתי לידי עבירות חמורות מתירין לו איסור קל ובזה כבר דברו גדולי האחרונים בספר בנימין זאב [סי' ש"ג] ובספר בעי חיי לכנסת הגדולה והרבה נטו להתירא והגם שכנסת הגדולה מסיק להחמיר בספרו הנ"ל על כל פנים באיסור כזה דבדיעבד לא יוציא וכנ"ל דלא מחינן בידו אך ח"ו להתיר זה בפשוט רק אחרי הסכמת רבנים דבמדינותיכם מסביב והי' שלום: